

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, ante solvendum, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7'/. .

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN ANGLIA

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

IN CANADA

AMERICA SEPTENT.

ET NEWFOUNDLAND

Apud

Apud Desclée, Levesque et Soc.

Apud Burns and Oates

ROMAN, Via Santa Chiara, 20-21.

LONDON W. — 25, Orchard Street

NEW YORK, 100 w 94th St.

NEW YORK (U. S. A.), 100 w 94th St.

IN BELGICA

IN GALLIA

IN HUNGARIA

Apud Desclée, Levesque et Soc.

LUXEMBURG

LUTETIAN PARISIORUM

ISSOLIS (LILLE)

Apud

Apud Desclée, Levesque et Soc.

LIBRAIRIE VIC ET AMAT

Apud Desclée, Levesque et Soc.

C. B. LIPAT, CORRISP. DE HONORIS

BRUXELLES, Rue de la Montagne, 52.

Rue Victor Hugo, 5

Rue Cassette, 11.

Rue de Metz, 11.

BUDAPEST, Palais du Théâtre National.

RERUM INDEX

DIE NOMINALI LEONIS XIII. PONT. MAXIMI - XIV. KAL. SEPT. A. MCM.
QUODNAM ERIT. SABCULUM?
DE ROMANORUM BIBLIOTHECIS.
DE EXTRANEIS. ARTIBUS APUD BARBAROS AFROS INVECTIS ..
CONCORDIA IULIA
EX GALLIA - De omnium rerum Expositione Parisiensi ..
DE LATINITATE IN SCHOLIS TUENDA ITERUM, ET NON AMPLIUS ..
EFFUSIONES NOVAE IN ROMANO FORO PERACTAE.....
COMMUNIA VITAE - Aestiva ad Romam in suburbano coenatio ..
ANNALES
LIBRORUM RECENSIO.....
AENIGMATA

In tertia operculi pagina:

PER ORDEM
VARIA: Praecepta ad oculorum aciem servandam - Telephotographus -
Producendae vitae causa motus - Stillicite alter? - Novae medicinae
ratio - loci

P. Angelini.
Senior.
I. Iachino.
A. Costaggini.
M. Belli.
A. Viellot.
H. D. V. Pieralice.
Romanus.
P. Alexis.
Poplicola.
I. A.
V. Carliato.

Viator.

P. d. V.

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCI

M DCCC

Desclée, Lefebvre & Soc.
ROMAE - Via S. Chiara, 20-21 - ROMAE

HENRYK SIENKIEWICZ

AIRAV

ANDIAMO A LUI

NOVELLA STORICA DEL TEMPO DI CRISTO

In Italicum sermonem recens convertit

Henricus Salvadori Litterarum Doctor

Perpolitum volumen in-8, ven. Libell. 0.60

Naperrime prodierunt

CONSTITUTIONES LEONIS XIII

SUPER

JUBILAEI UNIVERSALI ANNI MDCCC

COLLECTA EDIDIT, QUIBUSDAM ADNOTATIONIBUS ADDITIS

IN COMMODO PRAESERTIM CONFESSARIORUM

THOMAS ARIZZOLI

Missionarius Apostolicus Imperiali, S. Poenitentiarie officialis.

Ven. lib. 1

apud commentarii VOX URBIS Administratorem.

Pro sociis comm. Vox Urbis Lib. 0.50

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE

COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

Parantur apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 x 0.24)

qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur,

venit singillatim L. 2.50

apud comm. VOX URBIS Administratorem.

SI QUIS FLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA

EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

PHILIPPUS VITI EQUES MARMORARIUS

ROMAE - Via Alessandrina, N. 51 e 52 - ROMAE

AFFABRE SCULPIT QUAE SUNT

**AD SIMULACRA, ALTARIA, SACELLA
AEDICULAS**

ut patet ex operibus erectis ac reffectis

in Basilica Lateranensi,

Liberiana, Laurentiana extra muros, Transtiberina,

Eudoxiana, etc.

T. G. Fratrum PARISI GANDELARUM AD SAGRA OPIFIICIUM

PRAEMIIS INSIGNE

AB ANNO 1829 CONSTITUTUM

Romae in Italia, in Foro Campi Martii, 6

**Singulis in artium
recognitionibus publi-
ce habitis maxima re-
lata munera.**

LEO PP. XIII

honores addidit

**Lateranensi Archi-
basilicae, itemque Va-
ticanae, quoties de Bea-
tificatione aut de Cano-
nizatione solemne sit,
suppeditat.**

**Praecipua Tempia
cereis instruit ubique
terrarum. In Asiam,
Africam et urbem Con-
stantinopolim mittit
ingentia rerum huius-
modi pondera, pretio
frances 190 pro singulis
100 Chilogramm.**

**Si vero ab America
aut ab Australia petan-
tur onera (300 Chilo-
gramm ad minimum),
pretium erit frances 225
pro 100 Chilogramm.**

Nullo impendio iubentium

res in proximam a potentibus designatum portum deferuntur

Gratuito pariter, quae mittuntur, arca asservantur

Cutis quarenti explicatio erit uberior.

LE LAUDI LATINE

IL CANTICO DEL SOLE

SAN FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

**Hoc libello praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro
rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum inter-
pretatione italica, Canticum Solis, necnon illa Speculi perfectionis capita,
quae Cantici originem exponunt, aliaque permulta. Libellum, quem
proxime alii subsequuntur ad parvam Bibliothecam Franciscanam compa-
randam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima
edidit cura, Romae apud commentarii Vox Urbis Administrationem venit
L. 0.50, in pauperum levamen.**

Ciapponi Franciscus et Soc.

OFFICINA

ANAGLYPTIS, GEMMIS CONCHISQUE CAELANDIS

PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO - DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15. M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

QUODNAM ERIT SAECULUM?

PLURES ac diversae in rem a pluribus ac diversis fuere sententiae, immo sunt; unusquisque quid sperat, quid metuat profert; prudentium enim est futura scrutari, uti publicis privatisque unusquisque prospiciat. Graves auctoritate, experientia, aetate, consilio multa protulerunt; nos omnia, quo breviori possumus, compendio colligemus et enarrabimus.

Qui physicis toti sunt rebus praeteritum a « vaporivehis » et « vaporitrahis » vocavere saeculum; ab electride incumbens et incubans; saeculum, quod secundo millennio orietur, e « magnetismo terrestri » nuncupandum praenuntiant.

Qui politicae philosophiae dant operam, et quae reipublicae sunt in regendo humano genere quaerunt, abiens a « liberalismo » dixere saeculum; a « socialismo » accedens; at hoc saeculo, cui erit a « nihilismo » nomen, daturum dies praenuntiant.

Numquid ultra? Sunt et « geodynamia » imbuti plures recte autem id, aut minus, ignoro — qui et scire se, et iure posse fateri dictitant, observatis diu servatisque multis, ingentem humano generi calamitatem impendere ex terrae motu magno, qui terrarum omnium faciem futuris evertet saeculis, et quassabit.

Quid non sibi spondent astronomi, « telescopiis » perfectis ad apicem, et luce iuvante? Iam colloquia cum habitatoribus planetarum proximorum inibunt!

Domito aëre et in servitutem redacto, aëria navigia hac illac abibunt vehiculis tutiora terrestribus. Luce subiecta penitus, radiis, quos X nuncupant, brevi conspicio utentes ex motu nervulorum cerebri cogitationes hominum, non lingua sciimus quae sentiunt, absque fraudis et mendacii periculo, itemque ex motu praecordiorum quae velint.

Iam vero quid superest, si medicis illud ar-

rideat, quod potissimum viventi cuique est; posse nempe iura mortis infringi, et mortiferis exterminatis ac deletis bacillis, indefinitum vitae spatium dari mortalibus, qui exinde immortales dicentur?

Ego, siquid est in me ingenii, spem credo factis multo ampliorem, et dum hortor eos ut

Procul dubio est humanum genus, indignans, quibus obstringitur vinculis, sua, ut aiunt, sacra, aeternum libertate deceptum, semper id contendisse, ut qua par erat libertate frueretur. Libertas autem non ea facultas est, qua possit homo, quae velit, per fas nefasque patrare, sed ea, qua bonum, ne-

mine vel impediante, vel praepediente, operetur. Iudex autem boni et aequi non humana voluntas, sed ea lex, quae sit bona et iusta et a Numine Deorum tracta ratio, ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus. Cui pareant omnes necesse est, sive servus sit sive dominus, sive populus sive dominator. Qua iubente quae facienda sunt, et prohibente contraria, si omnes dicto audientes sint, si iussis supremae huius legis obtemperant, vitium omne procul et perturbatio, tranquillitas autem et plena quies, foecunda penitus optimorum, et vita hominum nullis cupiditatibus agitata. Verum ubi dominandi per iniuriam et maleficia cupido incessit, ubi pro continentia et aequitate lubido atque superbia invasere, cumque iis auri fames, omnium suada scelerum, et rabies inexplebilis voluptatum, cuncta pessum ire, cuncta subverti, et pater populi factus est rex, et quasi grex populus modo ferro necandus, modo vellere spoliandus. Barbaris, undique et ubique Romanum occupantibus et discerpentibus imperium gladio et hasta, nihil tutum, nisi vi, fuit; inde excidia. Postea saevitum etiam est in Pontifices, qui Langobardos atrocissimos, Henricos, Fridericos, et reliquos, eodem modo saevientes, religionis poena et segregatione coer-

cere tentabant, ac, nisi resipiscerent, suppliciiis mulctabant aeternis. Facilis contra inermes victoria; hinc plures ex iis carcere, exilio, saevitiis agitati finem sanctissimae vitae martyrio fecerunt, seque Augusti omnia vel in divinis posse adstruxerunt, populos pro arbitrio oppreserunt.

Venales aulici Caesarismi nomen huius regiminis ritui, quem ego tyrannidem plenius

DIE NOMINALI

LEONIS XIII PONTIFICIS MAXIMI

XIV KAL. SEPTEMBR. A. MCM

*Gallicas inter generata clades
Haec suos aetas maculavit ortus,
Nec Patris risu recreata primas
Ebibit auras.*

*Sede nam Petri vacua, perempto
Braschio, vitae tetigit sinistrae
Limen, in tristes refruente cunas
Sanguine regum.*

*Crevit extenta velut arbor umbra,
Occulens vastae cumulum ruinae;
Protulit fructus lacrimis onustos
Exule Christo.*

*Siste fatalem moritura cursum
Ad fores magni vigiles Leonis;
Hoc super cernes adamante sculptum
Temporis omen.*

*Astra tangentem religata caelo
Ignis absumet; populo renidens,
Sidus intactum, Ioachim beatam
Porriget horam.*

PETRUS ANGELINI.

in meliora nitantur, optima consequi posse despero. Verum illa ad trutinam revocanda puto, quae respublicas propiora respiciunt, et gentium pacem in discrimen adducunt; quiete enim publica ac tranquillitate familiarum sublatis, cetera, quae sperantur, non possunt ullo modo consistere. Qua in re nonnihil ex historiae documentis accipiam; prudentiae mentique legentium reliqua commendabo.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

- NICHOLAS J. STAFFEL, C. S. C. *Εμπόριον τῆς Κατὰς Ἀφρικής*. - Ex off. Athenaei ad Nôtre Dame (Indiana), 1900.
De Horatii arte critica nonnulla scripsit ALOISIUS MANNUCCI litterarum professor. - Emporii, ex off. Titi Guainai, MDCCCXCVIII.
E. SIENKIEWICZ. Andiamo a Lui. Novella storica del tempo di Cristo. Nuova versione del Prof. ENRICO SALVADORI. - Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc. 1900.
EDUARD HAVILLE. *L'Indépendance des Républiques Sud-africaines*. - Genevae, 1900.
AMERICO CAM. DEVILACQUA. Trattato dommatico, giuridico e morale sul matrimonio cristiano secondo la dottrina di S. Tommaso, di S. Alfonso e dei migliori autori in conformità dei documenti più recenti della S. Sede e coll'aggiunta di una parte speciale riguardante le leggi civili e le disposizioni del Codice civile italiano sul matrimonio e la filiazione. - Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc., 1900.
Un'ultima parola sulla mistificazione Massonica di Leo Taxil. - Romae, 1900.
GIUSEPPE MENGOZZI. Hortorum origo. Carmen. - Florentiae, ex off. Henrici Ariani, 1900.
Prof. DIOMEDE RODANI. La storia vera di Beatrice Cenci scritta nel terzo centenario della sua decapitazione. - Romae, ex off. Tiberina Friderici Seth, 1899.
FERDINANDO PELLEGRINI. Pio VI P. M. Abate in Subiaco e Martire a Valenza. Elogio funebre letto nel primo secolare anniversario celebrato solennemente nella Cattedrale Sublacense il dì xxix Agosto MDCCCXCIX. - Romae, ex off. Tiberina Friderici Seth, 1900.
Ad Excell.issimum Mariam Soglieram iurisperitum quum omnium bonorum civium suffragiis supremum civitatis iniret magistratum. Carmen ANTONII VALENTINI. - Anxure, 1900.

COMMENTARII "VOX URBIS," INDICES SINGULI

XI num. ann. III.

De popularibus legationum comitiis - P. ROSSANI.
De linguae latinae natura ac proprietate - P. RASI.
De stela in Romano Foro effossa novae animadversiones - ROMANUS.
In hortiis «progreum» - FR. XAV. REUSS.
De quadam transvaalana poetria - T. PACI.
Ex Americis - Philoctetes Sophoclea tragoedia in septuaginta acta - I. B.
Tuscanensis S. Petri aedes - A. COSTAGGINI.
De quadam moroso musicorum ingenio - HERSILUS.
Vita Iusti viri clarioris - P. A.
De labyrinthis - A. VIELLOT.
Lollius sive de protracta latinitate - P. ANGELINI.
Communia vitae - De indumentis virorum - P. ALEXIS.
Quaestio responsio - De latini eloquii pronuntiatione - H. DOSWALD.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - DIGAMMA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Singularis expurgatum* - Melodion - Ioci - P. d. V.
Epistolarum commercium - A. SECRETIS.

XII num. ann. III.

Operariorum familiae - P. ROSSANI.
De certamine poetico Hocuffiano - A. BARTOLIA.
De saltus Polonorum origine qui dicitur «mazur» - I. WARNER.
Ex Gallia - De nova gallicae linguae orthographia - MONTELUCCIUS.
«Tuberculosis» arcendae ratio - R. SPINA.
Dantis Aligherii visus centenaria commemoratio - H. SALVADORI.
Ex Dante Aligherio - *Inferi* - Carmen primarium - I. BONAVENTA S. I.
Lollius sive de protracta latinitate - P. ANGELINI.
De secretis Sinensium sectis - A. COSTAGGINI.
Communia vitae - Venatores et venatoria - H. D. V. PIERALICE.
Peculiare donum socia datum - Vox Urbis.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. A.
Aenigmata - I. CASTELLI.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Finis orbi terrarum ingruisse an multis abhinc annis incepit?* - Electrofraenum - Ioci P. d. V.

XIII num. ann. III.

Quae xx saeculo faciunda XIX saeculum scholis tradiderit - SENIOR.
Sinenses pugiles - A. COSTAGGINI.

Thomas Ketteler - P. ALT.
Nihilus adolescentis - I. ANTONELLI.
Ad solem. Quingentesimo recurrente anno ab academia Cracoviensi instituta carmen saeculare - I. WABNER.
«Serotherapia» apud veteres - G. P.
Bonarrotii absis Florentiae - ALPHA.
Romuli sepulchrum et Volcanus - ROMANUS.
Gherardi «delle notti» tabula coenam referens - X.
De auxilio naufragis ferendo - R. SPINA.
Lollius sive de protracta latinitate - P. ANGELINI.
Quomodo Berlioz musicis se dederit qui medicus prope est factus - LAELIUS.
De modo et ratione educandi tauros ad cursum penes Hispanos - HERSILUS.
Quaestio responsio - De una eademque recta apud omnes pronuntiatione latina - H. D. V. PIERALICE.
Quaestiones inter socios propositae - De Henrici Stenkievicz commenticia fabula quae inscribitur: *Quo vadis?* - Vox Urbis.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. F.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Sinensis orbis circumvallatio* - Ambulatorias aedes Instititae - *Temporis per hebdomadas distributio* - Ioci - P. d. V.

XIV num. ann. III.

Indictio litterarum certamini additi dies - Vox Urbis.
De Europae gentibus foedere iungendis - P. ROSSANI.
De capillorum et barbae usu apud Romanos - A. BARTOLIA.
Ex Gallia - De omnium rerum Expositionibus deque hodierna Parisiensis - A. VIELLOT.
De Sinae et Iaponiae incolis - T. PACI.
De saltus Polonorum origine qui dicitur «Mazur» - I. WABNER.
Carmen puellare - Melodia popularis Polonorum sive «Mazur» - S. NOSKOWSKI.
«Zingari» qui dicuntur - HERSILUS.
Salvatoris Rosae tabula Catilinae coniurationem referens - LAELIUS.
Ioannes Gutenberg - A. COSTAGGINI.
Lollius sive de protracta latinitate - P. ANGELINI.
Sapientum inventa - M. LANI.
Horae subsecivae - Ignes arte facti in monte Pincio - B. NELLI.
Ferdinando com. Capponio Pisanorum archiepiscopo ob eius recuper. et gravi morbo valetudinem an. MCM - I. BATTANUS.
Communia vitae - Propriae quibusdam quadrupedibus voces - H. D. V. PIERALICE.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. F.
Aenigmata - DIGAMMA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Manuscripti lapides* - *Quam diu liceat carere somno volentibus* - Ioci - P. d. V.

XV num. ann. III.

Futura militiae dominatio - SENIOR.
De grammaticorum ac rhetorum officiis apud Romanos - I. IACHINO.
De Henrici Stenkievicz libro «Quo vadis?» inscripto - I. ANTONELLI.
In Ioannem Baptistam N*** tecto nomine Rufum ephebei cuiusdam olim alumnus - LEO PP. XIII.
Mamiconia apud maiores - P. ALEXIS.
Tuscanensis aedes S. M. Maioris - A. C.
Ex Gallia - De omnium rerum Expositione Parisiensis - A. VIELLOT.
Sinenses portus - A. COSTAGGINI.
Angelus (Rossorum fabella popularis) - N. FESTA.
Communia vitae - De papilionibus ac de messe - H. D. V. PIERALICE.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - DIGAMMA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Quid si celeriora hodiernis electricle itinera?* - Ioci - P. d. V.
Sociis monitum - A. SECRETIS.

XVI num. ann. III.

Margaritae Italarum Reginae in nece Humberti coniugis - Vox Urbis.
Humbertus I et Domo Sabaudia - FORFEX.
De tuenda latinitate - H. D. V. PIERALICE.
De disciplina «sociologica» - P. ROSSANI.
De Sedulio poeta christiano - I. LEMETTE.
Passio Christi in scenis acta ad Oberammergau - LAELIUS.
Solaris qui dicitur ictus - R. SPINA.
Ex Batavia - Ferae studiosorum Lugduni Batavorum habitae - L. P. MICROVIR.
Geographiae studium in scholis - F. R.
Lollius sive de protracta latinitate - P. ANGELINI.
Quaestio responsio - De una eademque apud omnes pronuntiatione latina - A. SORDET.
Amygdala - A. BARTOLIA.
Annales - POPPLICOLA.
Librorum recensio - A. P. - I. F. - I. A.
Aenigmata - A. E. DE DRUFFEL.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Ioci ex historiis* - P. d. V.
Sociis monitum - A. SECRETIS.

Caesar, ut supra commemoravimus, multa et quidem dignissima atque Urbi utilissima moliturus, Bruti coniuratione cecidit, cuius pro testamento voluntatem adimplens Asinius Pollio, opulenti atrio ad Libertatis templum instructo, pecunia in Dalmatico bello excussa, primam publicam bibliothecam graecis latinisque codicibus refertam aperuit.

De Augusto satis meminisse iuvat quae habet Suetonius: « Templum Apollinis in ea parte Palatinae domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari a deo haruspices pronuntiant; addidit porticus cum bibliotheca latina graecaque » (1). Haec autem ex vicino templo, Apollinis bibliotheca appellata est. Itemque: « Quaedam etiam opera sub nomine alieno, nepotum scilicet et uxoris sororisque, fecit, ut porticum basilicamque Gai et Luci, item porticus Liviae et Octaviae, theatrumque Marcelli » (2). Hic, teste historico Dione, bibliothecas graecas latinasque addidit.

Horum exemplum privati laudabili quidem aemulatione secuti sunt, quamobrem earum in Vitruvii libris mentio occurrit: « Nobilibus, qui honores magistratusque gerendo praestare debent officia civibus, facienda sunt vestibula regalia, alta atria, et peristylia amplissima, silvae ambulationesque laxiores ad decorem maiestatis perfectae. Praeterea bibliothecas, pinacothecas, basilicas non dissimili modo quam publicorum operum magnificentia comparatas, quod in domibus eorum saepius et publica consilia et privata iudicia arbitrio conficiuntur ».

Idemque adiungit: « Bibliothecae in orientem spectare debent: usus enim matutinum postulat lumen. Item in bibliothecis libri non putrescent, namque in his quae ad meridiem et occidentem spectant, tineis et humore vitiantur, quod venti humidi advenientes procreant, eas et alunt, infundentesque humidus spiritus pallore volumina corrumpunt » (3).

De Asinii Pollionis in atrio Libertatis, deque Augusti in atrio Apollinis, privatorumque bibliothecis eleganter loquitur Ovidius (4), cuius versus, occasione data, in medium proferrem, ni longius ac statui me res abstraheret.

Ut libros colligerent et in ordinem digererent, Augustus Pompeium Macrum aliosque eruditos delegit: qua in re animadvertendum est Romae bibliothecarum custodes (civis enim romani gravitate indignum videbatur) vel captivos, vel servos, vel libertos, ut Vibium Augusti servum, Pamphilum scribam libertum, L. Fronimum et Axium, semper fuisse, praeter Varronem equitem et Pompeium Macrum, cuius ignota familia est; contra iis praefectos eruditos delectos, praesertim grammaticos, ut Iginum et Melissum.

IOANNES IACHINO.

DE EXTRANEIS ARTIBUS

APUD BARBAROS AFROS INVECTIS

MEMINI me - neque multum defluxit temporis - in quodam Germanico commentario legisse iucundas sane et elaboratas investigationes F. von Luschan, viri Afrarum rerum peritissimi, cuius videbatur peracutum consilium, ut novos quosdam revelaret ethnographiae, sive gentium disciplinae aspectus et modos. Praeter illam enim amentem saepe doctorum manum, quae in barbarorum mores non alia de causa tanto studio inquirat, quam ut vetustissimam omnium hominum condicionem in

(1) Suet. *Vita Augusti*, cap. 29. (2) Id. *ibid.* (3) Lib. VI, cap. 7, §. (4) *Tristium* lib. III, eleg. I.

ipsis adinveniat et recognoscat, alia est equidem, eaque sapientior, quae philosophiae disceptationibus sepositis, res et facta ad unguem, oculatè, assidue, studiose, minutim recolligit, humiliore forte labore, at ferme tutiore. Unde compertum primo est barbaros Nigritas, vel Indos, vel Australianos haud sane eos semper fuisse populos naturae curis unice relictos, quibus nulla humanarum gentium communio fuerit oblata; contra, ipsos quoque, quamvis lentissimo gradu, in humanitatis itinere aliquantulum nonnunquam progressos, et scribendi arte, vel simili saltem instructos fuisse, aut memoriam rerum gestarum tam divitem, tam variam, tamque constantem servasse, ut sit fere prodigio adscribenda. Nec satis: innotuit enim, pluries progressum huiusmodi in solitudine atque in civili consortii quodam exilio et segregatione minime genitum, sed multa saepissime ab extraneis edocta, invecta - data opera an fortuito nil refert - quae acutissima mentis acie Germanus ille von Luschan consideravit, diremit, enucleavit.

Suhaelium ferme est, quorum tribus orientale Africae litus inhabitant, fabularum copia, quas Steere Anglus in volumen colligens ex Arabum poesi deductas passim recognovit; ex Indorum vero memoriis, quae reliquae essent, depromptas illum latuit.

Est enim fabula, ut pauca attingam, de simia enarans, quae ut squalum sese invitantem inviseret, in eius dorsum conscendit. Ille autem, dum fert, simiae fatetur, sese ad imperatorem suum eam adducere gravi laborantem morbo, cui una tantum medicina cor simiarum. At quadrumenis statim cor sese non circumferre, sed ad arborem quamdam appensum servare affirmat; impetrat igitur, ut det commodum ad auferendum. Tunc squalo ingenuè credenti atque ad litus reverso, ipsa in summo arbore tute consedens fabellam ad ludibrium dicit de lepore atque leone; leporem - qui Nigritas eadem calliditatis laude pollet qua apud Aesopum vulpes - asinam ad leonem adduxisse, suadentem animalium regi eam iri nuptum; leonem contra bardam asellam discerpisse, fragmentaque dedisse lepori custodienda, quoad is balneo rediret. Cum vero rediit, aures et cor asinam deficiebant, quam sibi partem relinqui potissimam rex iusserat, et lepus manducaverat; qui belluae ut iram placaret, impudenter: — Asinis — inquit — nec aures nec cor fuerunt unquam. — Atqui fabella ad *Panciatantra* libri quarti initium eadem est, mutatis tantum squalo in crocodilum, lepore in canem.

Sunt autem et plures, quae Arabo ex fonte detortae plane apparent, multasque imitantur ex celeberrimo libro, qui *Mille et una noctes* inscribitur; aliarum contra verborum forma atque stilus extraneam originem arguunt.

Sed praeter fabulas atque cantiunculas indicia multa supersunt, quae ex ethnographia in argumentum consentiunt, eorumque praecipue domorum atque ianuarum figura. Quae enim in orientali Africa, quam potissime Germani tenent, *lambae* dicuntur, et exaequato coopertae tecto, quasi in capsulae formam exstructae casae sunt, eae in Asia occidentali passim conspiciuntur. Parietes palis atque ramis contextae strato desuper coenoso obteguntur; tectum eadem ratione confectum est. Porta binis postibus clauditur, quae non cardine quidem, sed axiculo revolvuntur. Harum domorum adeo similes orientales Asiae regiones habent, ut ad Ugogo *tembam* quamdam si in Syriam transferretur, nullus Syrus animadvertet.

Postes vero axiculo sese volventes Aegyptiorum vetustissima monumenta proferunt, quae Orientales omnes plurima per saecula adhibuerunt. Afri, qui sub

torrido tropici aestu incolunt, easdem semper habent, pariterque Indorum, et Sinensium civitatum, et Iaponiae vetustissimae domus. Quas cum videamus tam late diffusas, arguere debemus communi origine in Mesopotamia obortas, ubi quae maximae huiusmodi portarum cognoscuntur, repertae fuere in Assyriorum urbe Balawat, hincque ad Persas, ad Indos, ad Afros, inde vero Sinensibus et Iaponensibus communicatas.

Indorum mores in eorumdem postium fornicibus ac stipite adornandis, scalpendisque invaluerunt, in quibus loti flos frequentissimus redit; idemque confirmant aenaei clavi acuto capite in portibus defixi, quibus Indi passim utuntur contra elephantes, ne portas frangant. In fornice autem arabicae inscriptiones non raro leguntur ad ornatum descriptae, etsi, ignara artificum manu scalpente, impervia lectionis signa evadant.

Sunt denique ex extraneo more certo invectae galeae plumis ex variis coloribus cristatae, quas paleis et stipulis sibi multi barbarorum contextunt, ex Lagos, ex Ussukuma in Africa, ex Indi oceani litoribus, et Hawai Novaeque Iberniae insulis. Quae quidem videntur ex commerciis inductae, prout Europam inter et Afros semper actiosa opera convolvere. Longissima enim est series quam ex libro anno 1670 edito F. von Luschan, quem supra nominavi, excerpserit, merces exhibens a Batavia, ab Anglis, a Germanis ad Aureum litus delatas, unde eruitur plane barbaros illos Nigritas, aliquot iam abhinc saeculis, Germanis linteis, Turcarum tapetibus, Damascenis sericis, lancibus insculptis, ollis stanneo ex politis, cultis ex chalybe, Iberis vinis esse usos; nihil igitur mirum galeas stipularum quoque a nostrorum micantibus galeis esse imitatos.

A. COSTAGIINI.

CONCORDIA IULIA

In Venetis, ad ripas Lemenis, haud procul ab oppido, quod Portum Romatinum vocant, Concordia Iulia sita est. Haec olim florentissima Romanorum colonia, inlustribus celebrata laudibus, modo pagus humilis est, cuius incolae, agros colendo, venando et piscando, aegre sed honeste vitam agunt. De eius vetusta origine et monumentis, quia multi dixere, pauca summam perstringemus, duce Dario Bertolinio (1), qui vir, summo ingenio ac mira eruditione praeditus, unus omnium complures inscriptiones in agro Concordiensi postremis hisce temporibus repertas luculentissime explanavit.

Bertolinus igitur Concordiae Iuliae originem tribuit M. Antonio triumviro, qui, antequam in Orientem contra Cassium et M. Brutum castra moveret, hunc locum praesidio munivit, quod ad populos Venetae regionis coercendos idoneus esset, atque tutum redderet iter ad provincias, quas Caesarianae factionis hostes, post dictatoris necem, occupavissent. Hinc colonia anno septingentesimo decimo secundo ab Urbe condita, idest anno quadagesimo secundo ante Christum natum, deducta est. Neque a vero abhorret Concordiam Iuliam, ab initio, adiecto conditoris nomine, « Iuliam-Antoniam » appellatam fuisse, idque appellativum nomen usque ad praelium Actiacum (31 a. Ch. n.) obtinuisse, quo M. Antonii fractae vires cum gloria occidere. Quae clarissimi Bertolinii opinio satis probabilibus testimoniis confirmatur: etenim in agro Concordiensi, Antonii numismatum

(1) De Dario Bertolinii vita et operibus egregie scripsere: Dinus Mantovani, Carmelus Berti, Ernestus Degani, Venantius Savi.

dicam, imposuerunt. Delabentibus post haec saeculis, et libertatis instinctu plebem occulte incendente, asperatam in dynastas praesertim, quorum ab avaritia et libidine opes et filias et uxores integras servare licitum non erat, horribili impetu illa eruperunt, quae decennium ultimum xviii saeculo nobilium caede cruentarunt. Hinc xix saeculo liberales appellati sunt ii, qui libertati faverent, populo libertatem, si quando ipsi supremo potenter imperio, pollicerentur. Hos aura popularis evehit, eoque deduxit, ut, si quis liberalismo adversaretur, urendus infamia, indignus vita, et vovendus infernis furis haberetur.

Sed in ipso liberalismo pectore nova domitio repente orta est, nempe ea, quam opes parant, pecunia exercet, monopolia deducunt. Hinc in populis irae, novus fremor, quae, vel validior in gentibus, lege quadam et syllobo cohiberent, et honores, quos quicquid publica adipisci posse desperant, perturbata et subversa penitus consequantur. Quid autem si quaeque divitias? Fabriciorum, Aristidum, et Phocionum iamdiu exoleverunt aetates. Nostris temporibus itaque liberales minoris habentur, nec in pretio sunt apud vulgus praeter eos, qui communis omnia facienda, dividenda omnia procurant, ne quis in republica sit pauper, ne quis dives. Nemo dicat haec fieri intemperantia, libertatis proinde; nemo adstruat causam alibi, imposita autem mobili fundamenta molis gravissimae. Scelus futuri temporis exitum praecaverat haec qui dixerat: « quod superest date pauperibus », cui si divites huius saeculi paruissem, nunc profecto nec tremere, nec horrerent. Nam et praenotatum hoc quoque est: « ecce occurrunt sibi pauper et dives; utrumque fecit Deus ». Quid si famelicus in ferentem sarcinas panis occurrat? Petet; si negetur, arripet; in reluctanter depugnabit acerrime. Quid post victoriam, praeter mortem aut servitutem durissimam occumbentis? Itaque liberalismus, qui iura Dei abrogaverat, et iura hominis tantum superbiae passus erat, nunc hisce iuribus coeptus est undique premi, et sollo depulsus, quod occupaverat: Deo delecto, singulorum iuribus necessitate ineluctabili parebit. Quam ingruere necessitatem nemo est qui non videat; quae enim in armis fides, si armati ipsi nova religione ista inficiantur? Nullum profecto effugium, subsidium nullum nisi in religione christiana, qua dives auxiliaturus ut frater pauperi occurrat, pauperem dives uti fratrem tueatur. Et iam tempus adest uti, qui possunt, et resipiscant et faciant. Scriptum quippe est: « iota unum, aut unus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant »; itemque: « caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt ».

Haec ubi fuerint, sublatum omne discidium, omnium calamitatum causa sublata. Humanum genus quasi familia quadam continebitur, cui pater Deus. Sin autem, timeo ne, post haec civilia bella truculentissima, truculentissimis peiora videamus. Nam in socialismo ipso, cui auctoritatis civilis et religiosae aliquid sociabile, quamvis informe, est, nihilismi, nempe anarchiae, sunt

germina, quae auctoritatem omnem, familiam, et siqua naturae sunt altiora subvertent. Quid autem tunc orbis terrarum nisi bestiarum silva frementium et in caede totius humani generis atrocissime debacchantium?

Utinam haec inscribi possent, uti olim ab Esdra: « excitabitur, quod nondum evigilat, saeculum, et morietur corruptum »! Quae tamen apparent, quae coniicimus, ea nos calamo fugiente et festinante notavimus, nos, quibus vitae, aetate iam in sepulcrum proclivi, breves anni, et exigui, et pauci restant, quos proinde nihil ex iis, quae prudentes consideravimus, aspienda manebunt. Qui sapientes, qui iuvenes, qui valent, ipsi provideant, ipsi prospiciant, ipsi verbo scriptisque satagant, ut omnia convertantur in bonum; sanabiles enim Deus fecit nationes, neque, donec christiana res erit, de salute publica credimus desperandum.

SENIOR.

DE ROMANORUM BIBLIOTHECIS

QUAMQUAM antiquitus Romani libris non carebant, eorum tamen adeo exiguus erat numerus, ut iure nulla existeret bibliotheca, quae civibus usui et utilitati esset; proinde cum in disciplinas tum in bibliothecas maiori alacritate animum intendendum esse censuerunt.

Ante omnes P. Aemilius, ut narrat Plutarchus in Vita eiusdem, bibliothecam Romae habuit ex libris conditam Persei Macedoniae regis devicti Romanque advecti anno 585. At parva potius librorum collectio fuisse dicenda illa est, qua Polybius, Scipionis P. Aemilii filii familiaris, magnopere est usus. Primam bibliothecam aedificandam Sylla curavit, qui anno 667, Athenis expugnatis, praeter cetera spolia Apelliconis Teii bibliothecam Romam traduxit, cuius magnitudinem Lucianus testatur, qui in dialogo adversus indoctum ait cuidam: « Si libros etiam quos Sylla Athenis in Italiam transvexit haberes, magis fortasse doctus esses? »

At ne ista quidem, ut videtur, publica fuit; ea autem iure bibliotheca habenda est, quae omnium disciplinarum, artium, litterarumque libris abundans, omnibusque communis, facile iis qui eam adeunt, notiones, quibus opus est, utilitatemque praebeat.

Paulo post quidam nomine Teophrastus, ut tradit Suida, cui magister Istiens, quod a pueritia condiscipulos, quibus ingenio praestabat, ultra modum vexaret, cognomentum Tyrannionis imposuerat, captus a Lucullo in Mithridatico bello, captivusque Romam ab Amiso in Ponto deductus, ibique a Murena emptus, moxque in libertatem vindicatus, triginta milium voluminum bibliothecam condidit aere suo, quod ex disciplinae arte, in qua excellentissimus erat, collegerat.

Discipulum habuit, inter alios, Q. Ciceronis fratris filium, teste ipso Tullio ad Quintum fratrem: « Quintus tuus puer optimus eruditur egregie; hoc nunc magis animadverto, quod Tyrannio docet apud nos ».

Alteram aedificavit Lucullus, primus omnium litterarum atque eruditorum munificentissimus patronus (qui enim cum antecesserant, quibusdam tantum poetis vel philosophis faverunt), in qua narrat Cicero (1) Catonem invenisse qui plura stoicorum philosophiae scripta expendebat.

(1) De finibus, lib. III, 2.

T. Pomponio Attico etiam bibliotheca fuit, qui, ut a Nepote accipimus, a rebus publicis remotus, Ciceronis, Hortensii aliorumque amicus studiis operam dedit, eruditos dilexit, iisque saepe subvenit.

Ad eum Cicero scribebat: « Libros tuos conserva, et noli desperare eos me meos facere posse; quod si assequor, supero Crassum divitiis, atque omnium vicos et prata contemno ». Item: « Bibliothecam tuam cave cuiquam despondeas, quamvis acrem amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem ». Atque iterum: « Libros vero tuos cave cuiquam tradas. Nobis eos, quemadmodum scribis, conserva. Summum me eorum studium tenet, sicut odium iam ceterarum rerum; quas tu, incredibile est, quam brevi tempore quanto deteriores offensurus sis, quam reliquisti » (1).

Librorum collectionem idem Cicero comparavit, de qua saepissime in epistolis mentionem facit. Ita enim ad Atticum: « Offendes designationem Tyrannionis mirificam librorum meorum, quorum reliquiae multo meliores sunt, quam putaram. Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus ad cetera administris; iisque imperes, ut sumant membranulam ex qua indices fiant, quos vos, Graeci, ut opinor, οὐλοῦσθαι appellatis » (2).

Magno autem dolore affectus, cum Dionysius captivus, ab ea nonnullis libris raptis, effugit, scribit Sulpicio: « Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Hunc si tu mihi restituendum curaris, non possum dicere quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ego si hominem per te recuperabo, summo me a te beneficio affectum arbitror » (3).

Graecorum librorum selecta collectione gloriabatur etiam Quintus, Ciceronis frater; cui Cicero ita scribit: « De bibliotheca tua graeca supplenda, libris commutandis, latinis comparandis, valde velim ista confici, praesertim cum ad meum quoque usum spectent. Sed ego mihi ipsi, ista per quem agam, non habeo, neque enim venalia sunt, quae quidem placeant, et confici nisi per hominem et peritum et diligentem non possunt; Chrysippo tamen imperabo et cum Tyrannione loquar » (4).

Ex Ciceronis epistolis accipimus quoque Faustum, Syllae filium, magnam et exquisitam bibliothecam habuisse in villa Cumana: « Ego hic pascor bibliotheca Fausti. Fortasse tu putabas, his rebus Puteolanis et Lucrinensibus. Ne ista quidem desunt. Sed mehercule a ceteris oblectationibus ut deseror et voluptatibus propter rempublicam, sic litteris sustentor et recreor; maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quam in istorum sella curuli » (5).

At omnes semper privatae fuerunt, iisque cives vel amici propter familiaritatem utebantur; primus Caesar graecorum latinorumque librorum quas maximas posset civibus pandere bibliothecas in animo habuit, Marcoque Varroni, ut ait Suetonius, comparandarum et digerendarum curam dedit. Varro autem, ut hunc quoque non praetermittamus, bibliothecam confecit, ut satis constat ex Plinii senioris verbis: « M. Varronis in bibliotheca, quae prima in orbe ab Asinio Pollione ex manubiis publicata Romae est, unius viventis posita imago est » (6).

(1) Lib. I, ep. 4, 10, 11. (2) Lib. IV, ep. 4. (3) Lib. XIV, ep. 77. (4) Lib. III, ep. 4, 5. (5) Lib. IV, ep. 10. (6) Lib. VII, cap. 30.

dimus, non subactarum gentium cruor, non lacrimae rorarunt, non rapinae, non populationes ex manubis constituerunt, sed opes nostrae labore et industria partae felicissime perfecerunt.

Sed quae facta sunt videamus, et ea praesertim quae nobis nos constituimus. Nulla porro gens est tam immansueta, tamque fera, quae principem vobis in re hac relegenda locum non tribuat, magistri quippe omnium gentium estis; nulla pariter gens erit cultu prospera et vicens, quae secundam nobis non dederit in hac re dignitatem. Secundum autem locum pro civibus meis ipse non tollem, nisi magna me moveret rerum auctoritas et amplitudo nostrarum, ac dicendorum prae ceteris veritas, cui parere debemus omnes atque obtemperare, abdicata aemulatione quavis et invidia omni remota, dum ea, quae sunt, prouti sunt volumus nuntiare, non prouti iudicantium studiis et cupiditatibus videantur. Cedit itaque nunc urbanitati Gallorum hospitii lex, quam nos utramque maximi facimus, eo tamen pacto, ut veritati non obversetur hospitium.

In ipso limine viae, cui a Regina nomen (*Cours de la Reine*), distans centum et quinquaginta metris a simulacro, quod est in angulo plateae a Concordia nuncupatae, porta ingens et monumento compar patet, cui hinc et inde duae assurgunt aerae trabes, Pallade multa expolitae, unde coloribus fulgentissimis vexilla dependent, agitantibus auris oculo deliciosa, noctu autem insignes duplici sole, qui virtute electridis excitati longe lateque radiis et luce omnia complent. Inter praeclara Expositionis loca hic est recensendus, tum aedificio ingenti, tum ornatu multiformi, quo decoraverunt inter se concordēs, aemulae nihilominus artes. Tribus autem arcibus, qui viginti metris singuli patent, quasi constituto triangulo innititur et componitur fornix ad emisphaerae modum in nubes tendens et auro supereffuso scintillans, ac disciplina mirabili ita foraminibus terebratus, ut intuentibus iucundus multa proferat foliis, maeandris, chimaerisque similia, et interea det luciviam, qua spatium opertum – ingens enim est, ac quingentis circa metris patentem campo obnubit aream – opportuno deambulantibus et invisentibus lumine perfruatur. At foramina ipsa clavi exornant vario renidentes colore atque ita expolito, ut nocturno praesertim tempore electride affulgurante quasi totidem gemmae videantur.

Princeps arcus in frontem et prospectum extenditur, a quo prora navis, Parisiensis imago et allegoria urbis, excedit, anaglyptico ritu, et super frontis tholo eminet sex altum metris simulacrum,

Parisiensem, ut ita dicam, personam gerens, advenas hospita accipiens, galloque Gallico cassidis loco insignis; non enim ea est quae vetusto paludamento utatur, sed, reiectis moribus romanis et graecis, pro toga et lorica et clypeo, hodierna veste et cyclade et ornamentis hodiernis gaudet, torque, fibulis, armillis, et inauribus additis.

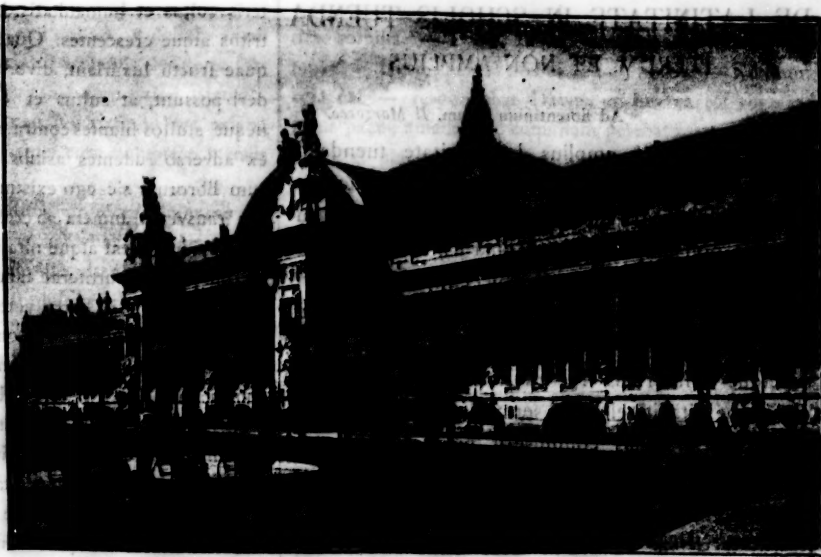
Hinc et inde, propter arcum immensum, duae assurgunt

exedrae, quibus in singulis crispatum folium, latericia materie confectum costisque distinctum purpureis, continet operariorum statuas in excitanda Expositione incumbendum; vivos homines actu, ac statura verum aequantes. Ex hisce exedris convolutae modo, modo hiantes patentesque frondes, monumentum integrum addunt duobus utrinque pilis ingentibus triginta et quinque metrorum altitudine eminentibus, quorum ab apice soles electrici noctu diei similitudinem referunt adventantibus et commorantibus. Monumentum omne inter colorem aureum argento multo immixtum est; diversae eius partes variis distinguuntur coloribus, lucentibus et refulgentibus adamantis more, quibus 3116 incandescentes electride lampades, multicolores et ipsae, et multiformes, singulari pulcritudine cumulant, et aliquid infabile praebent. Lampadum autem, flammularumque, facularumque populus per apices, per fornices, per tholum ubique emicantium non est numerus, nec narratu facile est quid oculi videant, quid sentiat animus in tanta, tamque varia multitudine colorum et luminum.

Iuvatne noscere quantus sit fornix quantus ille sit tholus? Duo hominum millia tegit spatio cuivis intuenti opportuno. Tres illos arcus, quibus tholus ipse regitur, occupant statuae propriis loculis aediculisque singulae addictae electridem referentes varia sub allegoria gerentem puellae personam, quarum crepante pede exiliunt et e basi, et circum iucundi fontes, in quorum lymphas ferientes vagique electridis radii adamantium pluviam ardentiumque sensibus unionum rorem reddere videntur.

Interea sex ac triginta ostiola singulis horis aditum praebent quadraginta ac duobus invisentium millibus.

Haec in aditu. Quem ubi praeterieris, viridarium patet immensum, duplici obumbrantium arborum sectum ordine, cui dextra laevaque modo nemora, modo florei agelli, modo prata, per manufactos colles, per valles, calibus intersectos, ri-

Bonarum artium in Expositione Parisiensi palatium.

vulis, fontibus murmurantibus laetos atque iucundos, praesto sunt. Per quae pergenti apparent apices et culmina aedium optimis artibus conditarum, ut perpetuae sint iis. Quae duo palatia digna notatu sunt; primumque ducentis metris ab aditu, quem descripsimus, trapetii praefert speciem septem metrorum in quadro millia mole premens, triginta et duabus innixus columnis ionico ritu dolatis, anaglyptis ac statuīs per intercolumnia dispositis. Ibi quid nostris temporibus apud nos pictura, sculptura, aera, cretae, gypsum potuerint omne est, quinimo et antiqua sunt illa nostris in lacubus, nostris in cavernis, in fodinis gallica dextra repertis, quaeque « praehistorica » dicere eruditi passim voluerunt. Grandius, immo ingentius coram hoc est palatium alterum, duplicis T formam exhibens, et quadraginta metrorum millium in quadro locum occupans, frontibus autem suis modo compositum architecturae ordinem, modo ordinem, qui a Renascentia dicitur, ostentans, prouti temporibus regum nostrorum Ludovici XIII et XIV Ludovici in more erat. Tres peristylia sunt portae dignae mole, nomine, ornatu aedificii, quibus quatuor hinc inde simulacra referentia principes artium species, nempe architecturam, picturam, sculpturam, caelandique industriam. Per bases autem, per trabeationes, per intervalla sunt emblemata aetatum et schemata rerum, quas hae dedere artes; idque modo deductum coloribus excellentibus, modo dolatum scalpro. Intus autem atria sunt lamnis operta vitreis, perque atria porticus, perque porticus fabrefacta sunt distributa, novique aditus in interiores aulas, in scalas quae ducant ad superiora aedis; ibique omnia sacra picturis atque sculpturis, agricolis, hippiphilis.

Multitudo rerum percellit mentem, color ac dispositio beat oculos, qui quocumque inciderint infabili iucunditate prospectuumque elegantia reficiuntur ac recreantur. Si quis ex vobis huc veniat – venturos autem spero omnes ex vobis – ne hinc abeat, nisi prius novam consideraveritis viam in hac regione et per hanc regionem deductam, cui Nicolai II nomen imposuimus, pontem, qui Alexandri III nomine et omine ornatur, Invalidorum planitiem, seu aequor, in quam ingens patet iter metris tribus et triginta latum a fine ad finem, cui quidquid ager, quidquid urbs addere ad ornamentum et delicias possint, omne additum, omne cumulat.

Quae postquam videritis, eadem, quae nunc ego, facite; nempe domum coenaturi redite parisiensi more, antequam penitus nox abripiat ad vespertina solatia. Valet.

A. VIEILLŌT.

Expositionis Parisiensis aditus.

Concordiae Iuliae, prouti nunc est, prospectus.

multa maior adest copia quam Octaviani; prorsus autem desunt numismata Lepidi: nec quisquam ignota colonias deduci solitas ab imperatore legionum, quae loci tutela relinquerentur.

At tamen cl. Bertolinus non quievit, nam suis diligentibus investigationibus, in quibus, fere viginti sanctorum spatio, strenuam operam navavit, ex lapidibus, ex ruderibus, ex parietinis Concordiensibus (abvenda verborum) oracula promens, atque fossoris circumdatis, Jacobi Stringhetti, illiterati quidem hominis, sed memoria firma ac diuturna praeclari, eo proceperit ut religiosa cura, antiquam coloniae descriptionem (1), quae, graeco nomine, *τονογραφία*, *τονογραφία* in pristinam plane restituerit. Quod praestigium Bertolinii decus, et antiquae artis studiosis, Mommsenio praesertim, valde probatum, quod laboris fuerit, nobis solummodo visum est, quibus datum, ut, oculis, tanti viri impigram invictisq; constantem admiraremur.

Quatenus coloniae descriptio? Urbs Concordia, in circuta praebens speciem sexanguli, patebat in longitudinem a septemtrione ad meridiem, paulum in occasum solis vergens; idque, iuxta recentes geographos, respondet: *da nord-nord-est a sud-sud-ovest*. A septemtrione ad meridiem longitudo maxima $m. 853$; ab oriente ad occidentem latitudo maxima $m. 518$; area perimetros $m. 418\ 555,50$, scilicet Pompeianae areae e tribus partes duae.

Hanc aream a septemtrione ad meridiem, duae principales viae (« cardines ») in tres zonas dividunt. Singulae autem zonae aliis duabus principibus viis (« decumani »), ab oriente ad occidentem, in totidem rectagone rursus dividuntur. Ita area tota, ut Pompeiana, ex novem regionibus constat. Cardines inter et decumanos, aliae minores viae his parallelae. Forum est in media insula situm: ad cuius latera bases magnae, quae excellentium virorum de re publica bene meritorum statuas sustinerent, et parvae quaedam pilae ex cocto latere (quarum una in museo Romatino asservatur), cum quadrato foramine in summo, quae fortasse velabri adminicula fulcirent, erant collocata.

(1) Coloniae Concordiensis tabulam lineis descriptam Bertolinus in lucem edidit usque ab anno 1880. — Cfr. *Notizie degli scavi Concordiesi*, etc. Roma, 1881.

Alveus manu factus, ab occidente profluens, mediam urbem interfluebat. Huius alvei vestigia exstant in ponte lapideo, ab haeredibus cuiusdam liberti, ut patet ex gemino in pilis epigrammate, restituto vel probabiliter aedificato, praeter viam quae ab Altino Aquileiam ducit. Diximus « restitutum vel probabiliter aedificatum », idest sumptibus liberti, cuius in epigrammatibus nomen inscriptum est, quia lex vetabat quominus inscriberetur nomen operi publico alterius quam principis, aut eius, cuius pecunia id opus factum esset.

Hactenus de coloniae origine et descriptione. Quod attinet ad rei publicae disciplinam, Concordia Iulia, ni excipias « tribunum plebis », alibi perrarum, a ceteris coloniis haud multum discrepat. Digna tamen quae notentur haec sunt: cives omnes « iure suffragii et honorum » gaudent. Senatui (« Ordo »), centum virorum, legum ferendarum potestas competit, eique « duumviri » et « aediles » auxiliantur. Collegiorum artificum unum tantum novimus, « sagittariam fabricam ».

Has Concordiensis coloniae notitias ex epigrammatibus nummisque I et II saeculi post Christum natum cl. Bertolinus compertas habuit; unde constat, Concordiam, maxime, Antoninis regnantibus, viguisse (138-161 p. Ch. n.). Quatenam inde Concordiae fata fuerint usque ad Constantinum Magnum

DARIUS BERTOLINIUS.

eiusque successores penitus nos latet. Id unum scimus, Concordiam, suis moenibus, regis honoribus excepisse Theodosium Magnum et Valentinianum II, qui ibi, anno 391, leges *De fide testium* et *De apostatis* tulerint (1).

De Concordia, anno 452, ab Attila Hunnorum rege funditus deleta, deque sanctis Donato, Secundiano, Romulo et sociis, saeviente Diocletiani persecutione (304), extra portam Orientalem, iuxta fluvium Lemenem, sublimi martyrio coronatis, quorum lipsanis miraculorum numero insignibus, auspice doct. Francisco Isola, Concordiensium praesule peramantissimo, festa centenaria in annum 1904 indicta sunt, alias dicemus.

Verum nobis huic narrationi, pedestri stilo exaratae, finem imponentibus, liceat iterum in Concordiensium memoriam Darium Bertolinum illum revocare, cuius opera Concordia Iulia, in Romatino museo, hodie ceu Phoenix « post fata resurgit ». Absint ideo Maevii et Fuffeni ignobiles, qui, omnibus invidiae ventis circumflati, tam egregii viri famae obtrectent! Nos semper pietatem eius, probitatem, intemeratam fidem, maximam ingenii vim, pro aris et focus, tuebimur; dumque piis eius Manibus aeternam caelicolum pacem adprecamur, Tacitianum illud meminerimus: « multos veterum, velut inglorios et ignobiles, oblivione obrui; *Darium Bertolinum Concordiensibus narratum et traditum superstitem esset* ».

Scrib. in Portu Romatino, kal. Aug. 1900.

MARCUS BELLI.

EX GALLIA

De omnium rerum Expositione Parisiensi.

III.

MATERNI genere Romanus ego, litterarum, hiistoriarum, optimarumque non expers artium, iure bono principem vestris dedi locum rebus, cedens memor obsequio genetrici meae debito, cedens veritati, cedens consentientibus ubique gentibus, quae vos universo orbi terrarum praedicant humanitatem, cultum, omnes denique Musas barbarorum halitu profugas restituisse. Aequum est nunc de iis, quae meam ad gentem pertinent, enarrare, meam autem dico paterno sanguine; nam haec talia sunt, ut omnium in se oculos atque ora convertant. Num patrius amor aliquid obicit oculis mentique meae, quod extra verum, aut praeter, aut contra futurum fuerit? Qui per Aegyptia monumenta, ad Luxor, ad Thebas ecatompileas illas, ad Karnak, saepe volavi, nonnihil hic dignum Pharaonibus video, lucetque animo aliquid proximum aedificiis illis ingentibus, quae deorum religio, superbia regum, sepulcri curae excitaverunt apud Aegyptios. Differt hoc unum; quod illa porphyretico marmore, granitico lapide, inutili labore, immanis et saepe atrox populis erexit unius potentia praesaga saeculorum, quae genus humanum adhuc manebant; nos, caducioribus caementis usi, tentoria quasi nocturna excitamus crastino convolvenda; illi de statu perpetuo, inertique, nos de progressu irrequieto et actuoso cogitamus; illi quid sibi tantum, nos non modo quae nobis, sed quae universo humano generi prodesse potuere quaesivimus. Minores materie, aequamus ansum, utilitate praestamus, atque haec, quae fausto alite edi-

(1) V. BERTOLINI, *L'Epigrafa Concordiese* (Estratto dagli *Atti della R. Deputazione veneta di storia patria*), 1887-88, pag. 29.

tantum effoderentur, atque latet pariter quo in fani praecipuo loco fatalia Urbis recondita essent, Palladium Penatesque Troiae, quae Gallis advenientibus in doliis abdita fuerant.

At circa plateam undique congestae atque appositae sacrorum reliquiae emerunt, fictilia sive metallica fragmenta, cineres atque ossa, quae in Fori Romani museo recondita sunt. Exincti carbonis partiunculae, quae pariter repertae sunt, ex quercu recisa eorum ligna atque adusta patefecerunt, quarum felicitum arborum sacer deae lucus erat. Ossa arietum, capellarum, agnorum, canum, suumve suove-taurilia in templo celebrata docent, signaque ictuum adhuc ostendunt.

Fictilia autem innumera, protocorinthia vasa rubris lineis distincta, attica magnis oculis depicta, vel nigris, vel rubris imaginibus, milites, menades, mulieres, palestritas praeseferebant. Nigra pariter Etruscorum fragmenta eaque perlucida fictilia literis aut signis leviter insculpta aderant, sacrorumque fictilium reliquiae, lampadum et ansarum, cribrum, integerque paene culullus. Ad ultimum signa alia fictilia muliebria plerumque ex acervo emerunt, aerisque pariter fragmenta, tum rudis, tum signati.

Maxima ferme cum laude Boni architectus incubuit ut templi amplitudinem et formam restitueret, reliquias callide dimetiens, quae ex lunensi marmore adhuc supersunt, quaeque singillatim enarrat ac describit; ea vero, nisi subiecta imagine saltem delineata sint, frustraneum sit verbis patefacere; quare ab enumerandis heic abstinemus, etsi plane intellexerimus quanti ponderis ad plenam fani effigiem restituendam eorum accurata inspectio esse possit.

Quod quidem a quinto usque saeculo barbaris invadentibus labefactatum, assiduo nostrorum studio tam docte ac feliciter hodie illustrari laeti videmus.

ROMANUS.

COMMUNIA VITAE

Aestiva ad Romam in suburbano coenatio.

TRIBONIANUS quidam pedaneus (quid moror dicere? «pedanei iudicis» ministerio fungebatur, et reos alienae pecuniae supercilio severae frontis terrebatur), Tribonianus, qui multa saepe facete dixit, multa vero et sapienter fecit, mecum nuper una cum esset, quippe est magna latini sermonis peritia, quam *Pandectas, Digestum* et *Institutiones* recolens,

Nocturna manu versans, versansque diurna

miram in molem auxit, de hilari sumendo die mecum agitabat. — Extra Urbem — inquit — Nomentanum iuxta pontem abibimus, atque ibi... — Mora nulla; procedimus. Iamque mille praeter passus ferebamur, electriveha praeventente ventos, dum comes proxima respiciens Horatiana illa murmurabat:

Ociore ventis, et agente nimbo

Ociore Euro,

cum stantibus rotis, nescio quo adverso praepeditis, curru discedere necessum fuit, et calcantibus, ut aiunt, pedibus locum coenae faciundae quaerere. Ad hoc omnia secunda, quod fere coram «oenopolium» erat in colle multa opacum arbore, quod literis per murum campi uncialibus, magis quam aedificio ramis obducto, patebat. Illuc ergo divertimus. Arboribus obumbrata area undequaque aedificium cingebat, et ubique mensae sedilibus praecinctae, stratae «mantilibus», «patinis», «cyathisque» «lagenisque crystallinis» renidebant. Erat iuxta domum, rudibus credo superestructam, aut adstructam, cavernae in morem cella vinaria, rutilantibus electride vitreis globis interius omnino oculis patens, atque in ea hinc et inde

in aciem dispositi «bufones», «dolia», «doliola», vitreique urceoli cera obsignati, ad irritanda desideria fortasse, hem! proculdubio ad irritamentum gulae ostentati, unde non mediocre lucrum cauponi rediret. Nec exigua puerorum manus adstantes magna cum voluptate mensis obsonio potuque reficiebat.

Coquinae nos, qua potuimus, propiores, mensae acubitus assedimus, et frequens veniebat ad aures expectantium invocatio qua pueri hic, ille, alter modo hic, modo illic, ubique, undique a maturantibus urgebantur: — Vide ne sis in expectatione. — Tibi ego dico; otiosus quid cessas? — Sedulo mandatum gere. — Istud age quod volo, relictis rebus. — Da piscem patinarium. — Illi contra: — Nihil est in me morae. — Inclementer dicis. — Illic sum, atque hic sum. — Moveo me ocius. — Omnia cocta sunt; praesto afferam ut cupitis.

Tunc ego Triboniano: — Nimis turbae est hic, et coenatoria res haeret; ne remeemus impransi, pace fiat tua, ut hinc abeamus, et maturius alibi vescamur.

Ille contra resistere iubens, coquinam petebat intervisum quid facerent coqui, forsitan etiam ut ea mandaret, quibus vesci cupiebat. Quis crederet? Proh! quam saepe fallimur iudicantes aliena! Ecce vir meus, Tribonianus, insignis patricio sermone, sed insignior, aedepol! italicis, hoc est vulgaribus, cibus, triumphali incessu redibat, quasi

...spoliis orientis onustus;

redibat Phoebo similis, decorus esculenta sarcina; totus exsultans, et gloriosus pro pectore cuncta gerebat; vini ampullam, panes, pernae segmenta, et quae proxima huic ad ineunda convivia. At hunc ubi vidit puer ita redeuntem, erubuit, citusque circa eum dicere, tollere, sublevare, facitare velle. Sed huic iudex iratus: — Post tempus venis! Meam rem non cures, si recte facias; tuumque iter insiste.

Indignans et puer: — Quid hoc est negotii? Tuum est edere, nostrum adponere; ne in nostra irrepas munera. Num, si herus viderit, ipse impunis? Conficis mihi omnes res et rationes; et clades, calamitas, intemperies, quoties huc venis tu, tecum in cauponam veniunt.

Sed iudex atrocior: — Fieri dictis compendium volo; scis me heri tui collectaneum fratrem. Cibus quaerens huc venio; tu nostra non curas, et pro pane data verba esse video. Expurga te domino; mihi supervacaneum fore duc, si expurgaveris.

Iamque sedens totus mecum erat in dentibus exercendis. Servus, increpatione territus, satagebat, at animo recepto; nam Tribonianus, vino indulgens laetior, aliquantulum supercilii procellosi demiserat; non ita vero ut interdum acribus parceret monitis: — Heus tu! Hoc salsum nimis. Olus est nequam; hoc adustum olet; hoc fere crudum; patina parum lauta; cultellus impar truncandis; utere pro serrà. — Frustra ego saevientem superba lingua per singula conabar, nitebar compescere: — Ne quaeras nodum, sodes, in scirpo; non omnia aequa voluit cuique Deus. Exi modo e conquestu; pitissa vinum; e Tusculo est; sentisne deliciosum delicatumque palato? Sorbilla paullatim, et experiere. Bene tu! Bene ego! Macti utrique!

Dum haec nos, et prope et procul alia sonabant, prout indoles diversa epulantium: — Puer, cave; cyathum hunc tibi impingam in faciem, si vinum infuscaveris aqua rursus; merum da. Releva dolia omnia; di te ament, o furcifer; nos enim ad diurnam stellam compotabimus.

Tribonianus et ego interea lactucas aceto perfusas et oleo ac sale ac pipere conditas una cum ovis assatis et offulis edebamus, ipso credite feliciores Augusto, et ipso Lucullo laetiores; nam salubres ex Aniene proximo veniebant aurae vespertinae, et fames, ex itinere, inenarrabili delectatione singula condiebat.

At nobis non mediocre solatium erat in audiendis quae dicebant conviviae, et quae sibi coquenda quaerebant: — O tu, Dave, testudo bipes et pilosa, fer placentiam ex ovis fractis. — Tum alius: — Et mihi, et nobis; infer in sartagine lycopersici tanquam satis. — Mihi, immo nobis, decem sumus, affer idem, sed misce, praeter lycopersicum, mentam et caseum et leporini iecoris aliquid. Si lepore careas, infer cucurbitas, misce totum; quaesone ne durescat in sartagine. Mollius esto. — O Dave, mihi

ova sorbilia. — Dave, Dave, huc attende, intende, accende. — Dave, affer ad nos dimidiam lunam. — Nondum orta est — respondebat Davus, et interea tot rogationibus paene amens, nec coquinam petebat relaturus obsonium et placentas a coquo, nec petentibus inserviebat. At ego et meus Tribonianus (quam prodest scire latine!) magna cum pace et voluptate magna comedebamus, bibebamus, et risu solvebamur interdum: — Dave, Dave; accurre huc! — Currebat, adibat. Tum anhelo: — Quis te vocavit? — Atqui vos. — Falleris; at quoniam venisti, frustra non tibi sit te venisse. Affer vini congium. — Quonam potius colore? — Quo volueris, praeteraqueum. — Dulce ne vobis placentius, an asperum? — Ad Acherontem tu, nisi festines. — Davus inter haec ire, redire, ceterique pueri, Davi omnes.

Nos haerebamus secundae mensae, et circa cucumerem et melonem opus erat nostrum, atque erat assiduum. Qui nobis proximi comedebant, sive rei desiderio flagrassent, sive iocandi causa facerent, puerum toto ore advocare: — Dave, Dave! quotquot hic Davi estis accurrite, festinate. Afferte, ferte cucumerem. — Quantumne? — Davus. Et illi: — Ad iustarum Pantheon. — Alii: — Melonem nobis, Dave, da. — Quot estis? — Pauci numero, plures virtute, plurimi fame; di perdant te alienarum scrutatorem rerum procacem. — Alibi etiam: — Dave, da cerasam. — Dave, da nucas. — Dave, portato ficos. — Dave, gere pira. — Mihi non pira, sed mala. — Et submisit Davus: — Quae in vos ruant ut muscae! — Tum alii: — Dave, uvam. — Et Davus: — Acerba est! — Prouh! Dave, vulpes; cave a pedicis. — Alii mox eduliorum absumptorum pretium quaerere, interdum increpare: — Annona est gravis; ac tu decorticas!... — Iurare Davus coriarium se non esse, et peram implere nummis numeratis. Hi excedere, alii venire, cumque iis turba citharoedorum; alii chelim prae manibus, alii tibias; concentus promere, populares edere cantiones, quae his diebus in more et magis per ora tritae: — Date sonitum, ut saltemus. — Davus conclamare: — Saltare non licet! — Illi instare. Magnus vociferantium rumor, magna vocum confusio. Tunc Tribonianus ad me: — Magnine Catonem facis? — Facio — inquam. — Ergo — addit ille — sequamur hunc monentem: rumores fuge; timeo enim ne in lites coenae labantur. Nobis, qui sumus in antiquis moribus, ultra cunctari hic non est aequum. Placide ergo egrediamur. — Ibimusne insoluto pretio? — Praesolvi fratri meo coquinam initio ingressus. — Concede ad dexteram, ne cum turbulento illo globo misceamur.

Sic igitur loco discessimus, et feliciter in Urbem advesperascente die remigravimus.

P. ALEXIS.

ANNALES

Anarchistarum coniurationes - Pekinum urbs capta - Bulgarorum atque Albanensium seditiones - Transvaalianum bellum - Solemne Summi Pontificis onomasticon.

Dum deflent adhuc Itali Humberti regis mortem, dum acerrimae hinc Mediolani inde Lutetiae inquisitiones de scelestis hominum efferatorum consiliis habentur, dum Italia omnis perscrutatur a vigilibus, Gallia perduellium persecutione redundat, ecce graviora iam machinari in Americanae republicae Praesidis exitium homines teterrimos comperimus. Neapoli die Augusti mensis tertia coniuratio habita dicitur; et sicarii sorte electi Itali tres totidemque Austri, qui dissitas naves conscensi, per Galliam alii, alii per Angliam, ut sua vestigia abderent, iter facientes, Americana peterent litora atque Mac-Kinley praesidem quam cito interficerent. Aderant, exempli gratia, eos inter Maresca et Guido, Itali ambo, qui navi *Kaiser Wilhelm* advehebantur, primus viatorum famulatu addictus, alter carbonis gerulus factus. Rem autem cum Itali et Galli vigilantes

PER ORBEM

SINT prima Aethiopum genti, quae novam tandem humanitatis viam amplexata, eiusdem potissimum sibi monumentum auspiciis faustis constitutum solemniter celebravit. Ferreos enim viarum axes tamquam tramites et ipsi iam habent, per quos commercia humana artium, litterarum, operum, disciplinarumve ex uno in alium populum citissimo cursu communicent. Ex Gibuti, Gallorum maritima colonia, ad Davanli octo supra centum chm. nova via producit, quam primi legati persulcarunt ex Aethiopum sodalio, cui a ferreis sternendis viis nomen datum. Ato Marcha, Ato Joseph Nigritarum imperatoris personam gerebant, populo frequentissimo stationis locus nigricabat, cum novi currus profecti sunt, perque Aethiopiae plagas primum late insonuit ferreae machinae sibilus, aterque fumus auras obnubilavit. Subsequebantur, aliquo post intervallo, aliae vehes, quae viros mulieresque dignitate claras efferebant totius tramitis opus reliquasque stationes invisendi cupidos. His quidem post septimum milliarium aquae piscinas, amoenissima sata admirari licuit. Vigiles, statutis locis ad viae limen stantes, elatis vexillis currus salutabant, Aethiopes milites honoris causa custodiam agebant; cumque tandem ad Davanli locum quatuor post horis finis itineris fuit, ingens multitudo conclamationibus plausibusque strepebat.

Primo vespere augurales epulae habitae, atque inter pocula Zaborowski, sodaliti censor, Angalvant, Gibuti praefectus, atque ipse Ato Marcha suas orationes habuere atque salutationes Aethiopum regi persolverunt. Aurora autem illucescente nuncius felicitis eventus ad Menelik imperatorem missus est.

Haec feriantibus Aethiopibus fausto auspicio sese panderunt viae; at nostram Europam incolentibus nova semper infortunia per easdem contigerunt. Ad Urbem, in Castri Iubilaei loco, infelicissimo eventu ferrei currus, quibus et legati nonnulli exterarum nationum ipsaque novae reginae soror, ab regis funeribus redeuntes, et plurimi municipiorum Italiae magistratus Roma cedentes pariter convehantur, dum currus freni cuiusdam vitio moram faciunt, a supervenientibus aliis fracti, maximam viatorum cladem procurarunt, quos inter Belgicus legatus fractum crus retulit, et Vincentius Vannutelli, Divini verbi ad orientales populos praeco notissimus, strenua virtute doloris patiens, ad mortem usque vulneratus est. Rex atque regina ad infortunii locum summa nocte statim concurrentes, quae maxima poterant solatia infelicibus praestitere.

Similia ad Plewna urbem acciderunt; ad Lutetiam Parisiorum autem vehes repente e tramitibus impetu horribili prosiluerunt, currus sarcinatorius binaeque viatorum vehes non sine multorum luctu fractae sunt. Ad Varsoviensem urbem denique, ut minora huiusmodi infortunia praeteream, currus qui Vindobonam proficiscebantur simili clade e tramitibus in subjectam planitiem corruerunt.

Ad quas aerumnas tam saepe renovatas praecavendas nonnulli studia mentemque intenderunt. Relatum alias fuit in nostro hoc commentario excmi Angeli Fiorini episcopi inventum; nunc Eduardus Cros, fodinarum in Gallia machinarius, suum novissime proponit, ut nimirum inter noctis tenebras — quippe inter eas frequentius

huiusmodi mala superveniant — ex ultimo seriei curru electricae lucis altissima radia emittantur ad sex millia usque mensurarum altitudinem. His immo lucentibus radiis, a tanta longitudine prospectis, signa etiam constituere liceat ut cum supervenientibus muta verba quodammodo communicentur, damnumque aut periculum adesse praemoneatur.

Verum tutiusne erit in aereostatico globo iter? *Svenka-Dagbladet*, Stoccolmae urbis diarium, Americanum legatum inibi degentem ex Cleveland ab amico nuncium expectatissimum apud omnes accepisse tradit. Qui quidem cum elapsi mensis Iulii die XIII inter latitudinis 47° 37' et longitudinis 43° 27' gradus esset, Germanica lingua exaratam chartulam invenit, cui Andrée nomen subscriptum, qua significabatur aereum viatorem adhuc vivere, sed talibus detineri angustiis, ut citissimo auxilio indigeret. Verumtamen chartulam huiusmodi, quamvis omnes desiderarent, nemo adhuc vidit...

VIATOR.

VARIA

Praecepta ad oculorum aciem servandam.

- I. Pupillarum vim aestima diligenter.
- II. Cum debiles inveneris vel infirmas, ad eas reficiendas saepe quieti tibi indulgendum scias.
- III. Cura ut studia alterna vice commutes adsides.
- IV. Si defatigatos nimis oculos senseris, aqua leniter emollias.
- V. Neque studio, neque vigiliis intendens nimis candente lumine utaris, atque nunc sedens, nunc stans, nunc deambulans, variatis motibus, cum poteris, vaces.
- VI. Post coenam vel prandium ne statim oculorum labori operam des, cave.
- VII. Arctioribus strictioribusque strophis, collaribus, vel linteis fasciis, ne sanguis ad caput nimio impetu refluat, abstinendum tibi memineris.

Telephotographus.

Apparatu, quem telephotographum dico, recte uti sunt Americani novissimo ad Cubam insulam contra Hispanos bello, atque ipso longius adstantes, quae apud munimenta erant sive militia, sive operibus agerentur, notabant.

Crystallo photographico lenticulari addendum est « negativum acromaticum », quo amplificatur imago tribus ad minimum, octo ad summum diametris. Hinc delineatur imago haud aliter ac si toties diminuta distantia consideraretur. Tempus ad nitidam hauriendam imaginem est inter quartam et sexagesimam secundi momenti partem, ad momentum secundum integram.

Unicuique facile est apparatus photographicum communem in apparatus telephotographicum, addito illo acromatico negativo, convertere.

Producendae vitae causa motus.

Nonagesimum nuper excedens annum in America, ad Bangor, decessit Maria Hartey inter viatores, quamvis viros, celeberrima; haec enim quotannis, ab anno 1824, septingentorum et viginti chilometrorum iter (totidem enim sunt inter urbes Bangor et Neo-Eboracum) pedes vincebat; quod semel iter inivit admirationis et obsequii verba ad Lafayette exercitus ducem lata, ob americanam libertatem armis consilioque partam.

Hinc facile cuivis introspicere, quinquaginta et octo chilometrorum millia, ac ducenta insuper chilometra viae praetervectam quum accederet, totidemque quum rediret, super sexdecim ac centum chilometrorum millia hanc excessisse. Quid si addemus ea, quae circumiens quotidie obibat in patria? Sui autem iudex, longaevarum aetatem itineribus suis tribuebat.

Stiltitane alter?

Attritis calceis, et vestibus paene consumptis ad me venit nuper epistola, iamdiu diribitorio credita. Quo abhinc tempore? Nempe ab eo, quod Hagae vidit omnium legatos gentium de perpetua pace populorum et regum acturos. Iuxta regias aedes in fundo, cui nomen Domus Nemoris, conditas, et in quibus legatorum habitus coetus, ingens quercus est in profundissimo silvae, cui quindecim a solo pedibus, ubi a trunco patescunt rami, cubiculum superimponitur octo spatians latitudine pedes, altitudine decem. Hic Batavus a vicennio habitat, dynastes Herr Van Hyussen, veteri regi Wilhelmo Batavo in primis familiaris, domesticus, intimus. Repente abdicatis honoribus, divitiis, quippe praedia et pecunia pollebat, ex animoso et alacri et festivo, factus repente est humilis, demissus et moestus; quae moveri poterant e bonis vendidit, quae moveri non poterant, praedia scilicet, curatore continuit; ipse, valedicens famulis, illuc ivit habitatum, ubi et nunc est, nec unquam discedit. Num Simeon Stiltita novus? Docebit nos tempus.

Nova medicinae ratio.

Bostonii in America quidam Evates est, decies centena millia plura possidens, medicos religiose consulens quoties aegrotet, et fide summa a pharmacopolis remedia praescripta sibi comparans. Haec vero sive chartaceis thecis, sive phialis includerentur, ne oculo quidem unquam attingit, sed eadem fide ac religione in cella quadam suae domus integras, inviolandasque disposuit. Nunc tertium ultra annum octuagenarius est, et adventantibus ostendit amicis se vixisse fere in senium, et ultra progredi velle, servatis ita medicorum mandatis, ut nihil de his auferret, quae praescripserant. Sic indicat tibi et nonigentas ampullas vitreas pharmacis undantes; mille ac tercentas supra septuaginta thecas hypocratici plenas pulveris calvus moris et generis; denum septuaginta super octingentas pillularum sitellulas. — Quae omnia — inquit — si absorbissem, numquid hactenus vixissem?

Ioci.

Qualis erat, quantum et mutatus ab illo...

Wilhelmus, imperator germanicus, recensurus militum suorum centuriam, nuper, ardentem sibi indole, plura a quovis petebat. Tum juveni cui-dam ex gregariis, optima tamen vultu pollicenti: — Quomodo vocaris? — ait. Tum ille: — Andree, Caesar. — Percussus nomine Wilhelmus addit: — Hercule! nomen illustre; ita enim qui polum ad arcton scrutaturus aeronavi discessit, appellatur. — Iam Augusto miles: — Et probe ego ista sciebam. — Nunc autem spe Wilhelmus elatus, propterea quod hunc ex Andreeiana gente sperabat, instare: — Equis te de hisce monuit? — Heu casus Icaro deterior! — Centurio meus haec mihi, o Caesar, narravit; quotidie enim, ubi me secum habet, exclamat: « O me felicem, si secum Andreeius una te in aeronavi rapuisset! » — Stomachus Caesar in reliquos praeterit.

P. d. V.

comptam habuissent, Americanis scholaris, qui publicae incoluitati tuendae advigilant, aperuerunt. Hi itaque adventantes conituros in vincula statim detruerunt, atque Italorum magistratibus eos proxime tradent, quippe qui nonnisi per insimulationem hactenus rei videantur.

Sed aelesta huiusmodi consilia persequi desinamus ut Sinensis belli postremas easque gravissimas vias commemoremus. Foederatae Europae, Americae Iaponiaeque copiae post superatos pluribus praefectis hostes, iter Pekinum versus alacri animo prosequuntur, ut tandem legatis suis, a tot mensibus obsidione circumdatis atque in salutis desperationem iam iam adductis, libertatem redderent. Quae quidem, divina Providentia favente, idibus Augustis prospere cesserunt. Exercitus triplici agmine distinctus urbis capiti moenia prima luce conspexit. Hinc itaque Russi et Iaponii milites, inde Angli, Galli atque Americani, alio Germani, Austri atque Itali tormentis bellicis primum munimenta urbis diruere. Dimicatum est acriter per plures horas, at tandem divulsis portis in Tartarum urbis regionem foederatae copiae ingressi sunt. Legati eorumque fortissimi comites militum, qui a tribus iam mensibus in salutis periculum adducti, iam fortiter tamque strenue resisterant, obviam sospitantibus cucurrerunt, quae autem gentis laetitiae signa edita tunc ab invicem fuerunt, nemo recte dicat. Sed de imperatore deque imperiali matre, de ducibus atque praefectis militum Sinensium, incerta adhuc omnia sunt, tradentibus neminem nos in victorum dictione captivos, alio contra quancumque ad proxima oppida in fugam versus esse receperunt. Iaponensium itaque consilio, induciae iam propositae Sinensibus sunt, quas et ceteri socii iam acceptas habuere. Verumtamen, dum haec in Pe-tchi-li provincia geruntur, nova pericula quotidie exurgere, in interioribus praesertim provinciis videntur, atque in Yang-tse maximi fluminis distrema valle. Quare ad Shan-gai portum, qui ad oras fluminis panditur, Angli milites appulerunt, Gallique eos sequi sunt, ut perduelles a Tchan-Chi-Tong duce excitatos easuperent atque disperdant. Inde Valleses, Germani decem, eiusque militibus, ceteris que omnibus qui ex Europa in Sinenses properant reliquam adhuc reputant belli partem servatam, summaque celeritate, ne, oppositis cupiditatibus militum ex tot nationibus coeuntium, incendi animos sinat, atque bellum, utique usque ad firmam pacem feliciter perducatur, Sinensiumque imperio novum regnum humanitati et iustitiae servandae magis deducit imponat.

Ultima denique haec referuntur, Sinensium perduellium (*Boxers* vocant) ingentem exercitum ad Tien-tsin, quam urbem primam Europae milites oppugnavant, armis valide instructum rursus movisse; eos contra duo millia circiter foederatorum missa esse Dorward Anglo duce; Sinenses cum clade fusos; Iaponiae interea ad Amoy, seu Hiamen portum appulisse.

De perturbationibus a Bulgaris et a Macedonibus excitatis ad Rumeniae statum subvertendum, deque cladibus a bulgaris sicariis patris haec recens habuimus: Bulgaros usque ad viginti supra ducentos in vincula fuisse coniectos. Ad cuiusdam vero Spori Alexoff aedes veneni capsula reperta est una cum epistola a coetu Bulgarorum perduellium conscripta, quae assecras hortabatur ut manuballistis et mucronibus deficientibus, ea tandem uterentur. Quapropter coetus ille brevi in ius vocabitur, ut de

laesa maiestate inquiratur, quam quidem causam legati omnes ex Europae nationibus iuste agitari probarunt.

Dum haec geruntur, in proxima Serbia Milanus rex iterum ex totius exercitus imperio deiectus a Spetchkovic duce suffectus est, cui Makovic praefectus militum additus ut tribunorum summo consilio praesit. In Albania seditiones moventur ob vulgatum falso rumorem de eius regione quadam Bulgaris tradenda. Incolae itaque suae gentis vexillum Ipek in urbe sustulerunt, atque illuc iam milites notissimi, *zeptie* nomine, undique concurrunt, qui cum Turcarum copiis advelitationes nonnullas commiserunt.

Nemo autem scit an eadem horum praeliorum fortuna incolis arriserit, quae Boeris ultimis his diebus favit. Delarey, Boerorum dux, Elades-River Angli cum praesidium in deditionem venire coegit: Dewet, quem tradebant iam paene ab Anglis circumdatum, hostium copias disiecit atque, Kitchener frustra insequente, trans Vaal secessit. Inde autem, dum cives Anglorum quinque legiones contra Rustenburg iter facientes repellerent, ad haec et ipse castra feliciter pervenit. Qua coniunctione peracta, hostes sua vice deterritos atque recedentes Boeri prosequuti sunt, atque Zaerust, Lichtenburg, Potchefstroom, Ventersdorp, Wolmarastand loca iterum occupavere. Anglos autem obsistentes Dewet rursus fregit, ballistas ignivomas septem diripuit, captivorum quatuor millia recepit. Statim ad Neck locum properans, quem Anglus Baden-Powel tribunus occupabat, eum in deditionem venire iussit: hic contra, Paget socio copias cum coniunxisset, Boerorum signa continuit, ut tandem Dewet in montes Megalies sese cum suis receperit.

Austri et Hungari Vindobonae, et Ischl imperiali in rare et ubique per imperii civitates natalem Francisci Iosephi diem maximis feriis celebrarunt: nobis autem in Urbe, Pontificis onomasticon, Ioachimo sancto dies sacra, gaudio laetissimo sollemnis fuit. Auguria atque auspicia cleri populi que universi, in privata sua bibliotheca venerandus Pontifex excepit; aderant Patres cardinales, universaque Vaticanae aulae militia, necnon Carpineti natalis Pontificis opidi municeps legati, quibus benigne Leo cum singulis ad horam circiter conversatus, apostolicam benedictionem tandem est impertitus.

POPICOLA.

LIBRORUM RECENSIO

L'indépendance des républiques Sud-africaines et l'Angleterre. Scripsit EDUARDUS NAVILLE. — Genesae, 1900.

Opusculum quinque in partes distinguitur, quarum prima de quaestione suffragii ad populi legatos eligendos, deque Transvaalana libertate disserit, altera missionem Leyds doctoris examinat, tertia est de reipublicae Boerorum relationibus cum exteris, quarta de Boerorum armis comparatis; ultima salutaria, quae maxime scriptori videntur, consilia Boeris praebet. Qui quidem scriptor totus in eo est, ut demonstret bellum haud equidem ab Anglorum cupiditatibus excitatum, sed a Krüger, eiusque assecrarum dura cervice, qui ad suo ordini reipublicae moderationem unice asservandam, de libertate discrimen inire supremum non dubitarunt, etsi nihil aliud Angli expeterent, quam ut advenis hospitibus in auri fodinis adlaborantibus post quinque annorum domicilium legatos eligendi iura traderentur. Quod Krüger nullimode concedere voluit, si Naville credamus, ne auctus deinde extra-

neis fautoribus popularis coetus sese e gubernio deiceret, Leyds autem ceterosque Boerorum legatos cum in Europam vel in Americani appulerint, falsa spe deceptos esse scriptor optime monet; neque enim Gallis, neque Germanis ea est aemulatio cum Anglis, quae eos inducat ad fortunas suas bello periclitandas, neque Americani, quibus maxima cum Anglis coniunctio, id nunquam pro sua parte fecissent. Quare plausus et vota populorum multa legatis oblata sunt, at auxilia nulla, ita ut eorum legationis fructus recolligendus nullus sit, quam « verba, verba, praeterea nihil ». Ceterum Krüger primum ac Stein deinde acriter Naville incusat, illumque praecipue, quem putat quasi Hannibalem alterum a puero usque odium in Anglos atroci sacramento iurasse. Adeo enim, ut ipse ait, tenaciter atque callide arma et munitiones et exercitus paulatim paravit, ut dies tandem illucesceret, quo, pulsus ex extrema Africa Anglis, libera respublica Africanis tantum natis patens constitueretur. Res autem post prima fausta praelia cum potentissimo hoste infelicitate Boeris cessit; quare unum tantum illis praebendum consilium, ut a suprema advelitationum tenacia desinant, seseque et suas respublicas victoribus tradant, ut si iam non licuit eas servare, bona et libertatem saltem, in aliorum ditione, retineant. I. A.

AENIGMATA

I.

Quid est nobilius *priore parte*,

Quidve splendidius sereniusve?

Illa tantum hominum genus ferarum

Anteit generi, remota quantum

Distant sedibus astra ab inferorum.

Signum est *allera* nunciumque pacis,

Eadem tui nitent ocelli.

Verbum si socias *ultramque* in unum,

Exsurgam Phariis Deus colonis.

II.

Prima novos redeo Zephyro referente tepores;

Allera pars limo immundo caecoque volutor

Foedum animal, sed idem praedulcis agrestibus esca.

Totum aures valeo atque animos mollire feroces.

V. CARIOLATO.

Ex sociis qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet opus cui titulus:

M. TULLII CICERONIS

ORATIO PRO REGE DEIOTARO

curante A. CARIOLATO.

Aenigmata ann. III, n. XIII proposita his respondent:

1) Petasus - Petaso. 2) Rus - Crus - Crustum.

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco, Th. Laureri, Roma - Guil. Schenz, Ratibono - Ios. Lemette, Uvriy - V. Hertel, Mendhausen - Ios. Croatti, Poiano Vallispanense in agro Veronensi - Vinc. Lakatos, Kesthely - Sem. Campaniense, ad Salernum - Th. Vinas, Sch. Piar., Terraga - Car. Stegmüller, Sabaria - Alph. De Jaer, Pussel in Belgis - Herm. Gini, Taurinis aquis - Ios. Wilhelm, Cantabria - Ios. Wabner, Varsovia - Hild. Guepin, S. Dominica de Silas, ad Burgos - A. Schneider, Turico - Mich. Vidal, Palma, in Maiorica insula - Fr. Sallares, Sch. Piar., Sabadello - E. Schütt, Saetelena - G. Langenberg, Monasterio Guestph. - Fr. Perényi, Jászberény - Aug. Roberge, Chicot, in Canada - A. Chevènement, Nods - St. Figielski, Rypino - Ver. Carliato, Vicentia - Ad. Huza, Grybovia - Petr. Garrone, Pezzana ad Vercellas - Alois. Cappelli, Senis.

Sortitus est praemium:

SEMINARIUM CAMPANIENSE,

ad quod missum est opus, cui titulus:

IOANNIS BERNARDI VIGI

DE SINDONE TAURINENSI CARMEN

curante VINCENTIO LANFRANCHIO.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.